

رشد در سایه عبدالعظیم حسنی

حضرت عبدالعظیم (علیه السلام) یکی از نوادگان امام حسن مجتبی (علیه السلام) و امامزاده‌ای جلیل القدر هستند که ایشان را با القابی مانند «سید الکریم» نیز می‌شناسیم. حضرت عبدالعظیم (علیه السلام) در دوران امام هادی (علیه السلام) و به دستور ایشان از سامرا به ری هجرت می‌کنند. اگر ایشان را نگین و ولی نعمت ری بنامیم مبالغه نکرده‌ایم. وجود ایشان به معنای حقیقی مایه آبرو و برکت ری است.

در مورد تاریخ آغاز و پایان حیات دنیوی ایشان اختلاف نظر وجود دارد. در تقویم کشور ما روز 4 ربیع‌الثانی را به عنوان ولادت و روز 15 شوال را سالگرد وفاتشان ذکر کرده‌اند؛ البته درباره چگونگی رحلت حضرت نیز نظرات متفاوت است و عده‌ای معتقد به مرگ طبیعی پس از طی کردن دوره‌ای بیماری و برخی معتقد به شهادت ایشان هستند.

شخصیت ایشان دارای ابعاد گوناگونی است که با بررسی هر بعد، بیشتر از قبل به بزرگی ایشان پی می‌بریم. که وجود ایشان یک رحم شخصیتی قدرتمند و مزارشان یک رحم مکانی فوق‌العاده قوی است و این نکته بشارتی است برای کسی که برای رشد و رسیدن به هدف به دنبال راه‌های میان‌بر است.

سالروز وفات حضرت عبدالعظیم (علیه السلام) بهانه خوبی است برای اینکه با مطالعه زندگی و شخصیت‌شان، راهی برای نزدیکی هرچه بیشتر به ایشان و در نتیجه بهره‌برداری افزون‌تر از وجود مبارکشان.

هم‌زمانی دوران حیات با ائمه (علیهم السلام)

در مورد هم‌زمانی دوران حیات ایشان با ائمه (علیهم السلام) بیانات گوناگونی وجود دارد که بر اساس این نقل‌ها، از هم‌زمانی با امام رضا (علیه السلام) تا امام حسن عسکری (علیه السلام) نام برده شده است؛ حضرت عبدالعظیم (علیه السلام) به امر امام هادی (علیه السلام) سامرا را به مقصد ری ترک کرد و در آنجا به صورت مخفیانه با شیعیان در ارتباط بودند و آنان را هدایت می‌کردند.

بررسی ابعاد شخصیتی حضرت عبدالعظیم (علیه السلام)

شخصیت حضرت عبدالعظیم (علیه السلام) دارای ابعاد مختلفی از جمله بعد علمی، معنوی و جهادی است. هجرتشان از سامرا به ری نشان‌دهنده بعد جهادی و مبارزاتی ایشان است؛ زیرا در دوران اختناق شدیدی که نسبت به ائمه (علیهم السلام) وجود داشت، ایشان انتقال‌دهنده معارف این بزرگواران به شیعیان بود و همین امر باعث شد خلیفه عباسی در تعقیب و به فکر قتل ایشان باشد.

به گواه تاریخ حضرت عبدالعظیم (علیه السلام) یکی از بزرگ‌ترین و مورد اعتمادترین راویان و محدثان قرن سوم هجری بود که از جمله آثار ایشان «خُطْبُ امیرالمؤمنین» است. بر اساس کلام بزرگان و با توجه به تاریخ تدوین این کتاب، یعنی 170 سال پیش از تألیف نهج‌البلاغه توسط سید رضی (رحمه‌الله‌علیه)، این احتمال وجود دارد که سید رضی از کتاب ایشان در تألیف نهج‌البلاغه استفاده کرده باشد.

ایشان از معدود علمایی هستند که عقاید خود را محضر امام هادی (علیه السلام) عرضه داشته و مورد تأیید امام قرار گرفته‌اند.¹ این واقعه در حدیثی به نام «عرض دین» ثبت شده است. این روایت در کنار حدیثی که زیارت حضرت عبدالعظیم (علیه السلام) را با زیارت امام حسین (علیه السلام) برابر می‌داند²، بیانگر بعد معنوی شخصیت ایشان است. حضرت عبدالعظیم (علیه السلام) از منتظران امام زمان (عجل‌الله‌تعالی فرجه) نیز بوده‌اند؛ زیرا در روایتی آمده است که امام هادی (علیه السلام) به جناب عبدالعظیم (علیه السلام) فرموده‌اند: «امام بعد از فرزندم حسن، شخصش دیده نمی‌شود و اسمش در زبان‌ها جاری نمی‌گردد تا خروج کند و زمین را از عدل و داد پر کند، همان‌طور که از ظلم و ستم پر شده باشد.» حضرت عبدالعظیم (علیه السلام) عرض کرده‌اند: به این امام غایب هم معتقد شدم.

در کنار این موارد از زهد و عبادات ایشان نیز نقل‌های فراوانی موجود است و تألیف کتاب «یوم و لیل» توسط ایشان که در ارتباط با اعمال واجب و مستحبی است که ائمه (علیهم السلام) توصیه فرموده‌اند، خود به نوعی بیانگر بعد زاهدانه و عبادی شخصیت ایشان است. برای پی بردن به بعد علمی‌شان نیز می‌توان به روایتی اشاره کرد که در آن امام هادی (علیه السلام)،

¹ ابن بابویه، محمد بن علی، کمال‌الدین و تمام‌التعمه، مصحح علی اکبر غفاری، تهران، اسلامیه، ۱۳۹۵ ق، چاپ دوم، ج 1

همان ص ۳۷۹ 2

مردم را برای حل مشکلات دینی و اعتقادی به ایشان ارجاع می‌دهد.^۳ از تمامی این روایات می‌توان این گونه برداشت کرد که حضرت عبدالعظیم (علیه‌السلام) از نخستین مراجع تقلید شیعیان بوده‌اند که به امر امام خود از سامرا کوچ کرده و به میان مردم ایران هجرت کرده‌اند.

استفاده از کانال وجودی حضرت عبدالعظیم (علیه‌السلام)

یکی از ملاک‌های مهم که می‌توانیم به عنوان معیار سنجش انسان‌ها از آن استفاده کنیم، این است که ببینیم هر فرد در ارتباط با دیگری و از طریق کانال وجودی او به چه مقصدی می‌رسد؛ مثلاً همسر، فرزندان، شرکا و دوستانمان در اثر ارتباط با ما چه سرنوشتی پیدا می‌کنند؟

برخی افراد به قدری عظمت وجودی دارند که ارتباط با آن‌ها، به سرعت انسان را به اوج می‌رساند. به طور کلی یکی از فرمول‌های رشد، ارتباط با افرادی است که دارای وسعت روح و عظمت نفس هستند. حضرت عبدالعظیم (علیه‌السلام) به قدری عظمت وجودی دارد که می‌توانیم از طریق کانال وجودی ایشان به خداوند، انبیا و معصومین (علیهم‌السلام) و به ویژه امام حسین (علیه‌السلام) راه یابیم. زیرا همان طور که گفتیم در روایات برای زیارت مزار ایشان ثوابی معادل زیارت مزار حضرت اباعبدالله (علیه‌السلام) ذکر کرده‌اند.

درس‌های نهفته در زیارت‌نامه حضرت عبدالعظیم (علیه‌السلام)

متن زیارت‌نامه حضرت عبدالعظیم (علیه‌السلام) یکی از گنج‌های ارزشمندی است که باید از کلمه به کلمه آن بهترین بهره را ببریم. قبل از هر چیز باید این نکته را در نظر بگیریم که هر زیارت‌نامه‌ای به نوعی عهدنامه است و همان طور که در امضای قراردادهای مهمه بندها را با دقت می‌خوانیم و بعد از فهم کامل امضا می‌کنیم، در مورد زیارت‌نامه هم باید چنین باشد و تنها به خواندن جملات و عبارات عربی اکتفا نکنیم؛ زیرا باور کلامی که می‌خوانیم، به طور حتم راه را برای نهادینه شدن معارف و حقایق در وجودمان باز می‌کند.

این قولویه، جعفر بن محمد، کامل‌الزیارات، ترجمه محمد جواد ذهنی تهرانی، تهران، پیام حق، ۱۳۷۷، ص ۹۷۵^۳

اگر به متن زیارت‌نامه به عنوان یک درسنامه نگاه کنیم، می‌بینیم چگونه در لابه‌لای کلمات آن فرمول‌های رشد و سعادت نهفته شده‌اند. وقتی در زیارت‌نامه حضرت عبدالعظیم (علیه‌السلام) ابتدا به انبیا و معصومین (علیهم‌السلام) و بعد به ایشان سلام و ارادت عرض می‌کنیم، یعنی کانال وجودی این بزرگوار به قدری وسیع است که از طریق آن می‌توانیم به تمام انبیا و معصومین (علیهم‌السلام) راه یابیم. این شخصیت بزرگ بیش از هزار سال است که انسان‌های مختلفی را در روح خود جای داده و باعث هدایت و رشدشان شده است.

نامه امام رضا (علیه‌السلام) به حضرت عبدالعظیم (علیه‌السلام)

معمولاً وقتی بزرگی پیام مهمی برای انتقال به دیگران داشته باشد، آن را به افراد مورد اعتمادش می‌گوید و این امر، افتخاری برای آن افراد است. یکی از بزرگ‌ترین افتخارات حضرت عبدالعظیم (علیه‌السلام) نیز نامه‌ای است که امام رضا (علیه‌السلام) به ایشان نوشتند و در آن توصیه‌هایی به شیعیان خود نمودند.^۴

امام رضا (علیه‌السلام) در این نامه، بعد از ارسال سلام به دوستان خود و ذکر مواردی مانند اینکه شیعیان اجازه ندهند شیطان بر آنان نفوذ کند، آن‌ها را به صداقت در سخن، ادای امانت، سکوت، ترک جدال و رفتن به ملاقات یکدیگر امر می‌کند. ایشان این امور را موجب قرب می‌داند. قرب به معنای شبیه شدن است و اگر ما به دنبال این هستیم که به اهل بیت (علیهم‌السلام) که بهترین الگوها هستند، شباهت پیدا کنیم، باید تمام این موارد را رعایت نماییم. شرح کامل این نامه را می‌توانید در کتاب «فرد و جامعه متعالی» و یا سلسله جلساتی که به همین نام از استاد شجاعی دنبال کنید.

به طور کلی رفاقت به شباهت ختم می‌شود؛ زیرا دوستی و انس نتیجه‌ای جز نزدیکی با خود ندارد. پس انس با وجود بزرگ حضرت عبدالعظیم (علیه‌السلام) راهی میان‌بر برای شبیه شدن به ایشان است. میانبری که یک تیر و چند نشان است. حضرت عبدالعظیم (علیه‌السلام) همان رفیق بابرکتی است که ما را با خود به جمع بزرگان می‌برد. زیرا همان‌طور که گفتیم زیارت ایشان برابر با زیارت حضرت عبدالعظیم (علیه‌السلام) است و این فرمول به معنای این است که می‌توانیم از کانال وجودی ایشان به امام حسین (علیه‌السلام) و به بیانی به تمام ائمه نزدیک و شبیه شویم.

۴. نوری طبرسی، حسین، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، محقق مؤسسه آل‌البیت علیهم‌السلام لإحياء التراث، قم، مؤسسه آل‌البیت علیهم‌السلام لإحياء التراث، بی‌تا، ج ۱۷، ص ۳۲۱

با توجه به آنچه گفتیم، بهتر می‌توانیم پی ببریم که وجود حضرت عبدالعظیم حسنی (علیه‌السلام) در ایران چه موهبت بزرگی برای ما ایرانیان است. خوشحال می‌شویم اگر تجربه حضور در حرم مطهر ایشان را داشته‌اید، دیدگاه خود در این باره را با ما به اشتراک بگذارید.